

Центр «Нова Європа»
Київ

«Нова Європа» цікавиться: АНАЛІТИЧНИЙ КОМЕНТАР

 <http://neweurope.org.ua/>
 info@neweurope.org.ua

 <https://www.facebook.com/NECUkraine/>
 https://twitter.com/NEC_Ukraine

Центр «Нова Європа», 2020

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ЯКІ РИЗИКИ СТВОРЮЄ ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З КИТАЄМ ДЛЯ ЇЇ ВІДНОСИН ІЗ ЄС І США?

Публікація видана в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні. Думки та позиції викладені у цій публікації є позицією автора та не обов'язково відображають позицію Посольства Швеції в Україні, Міжнародного фонду «Відродження» та Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE).

В яких сферах Україні варто розвивати співпрацю з Китаєм, не ризикуючи втратити підтримку ЄС і США? Які форми партнерства з Китаєм є чутливими для наших партнерів? Чи зміниться політика США щодо Китаю після президентських виборів 2020 року, і як це вплине на розвиток українсько-китайських відносин? Якою є політика ЄС щодо Китаю, і як вона впливає на співпрацю України з Китаєм? Відповіді на ці запитання наш Центр отримав від провідних експертів з ЄС та США у рамках традиційної рубрики «Нова Європа цікавиться...». Опитування закордонних аналітиків – це один із аналітичних внесків Центру в підготовку Азійської стратегії України, про підготовку якої раніше оголосив міністр закордонних справ Дмитро Кулеба. Крім того, аналітики «Нової Європи» входять до робочої групи, яка бере участь у розробці цієї стратегії.

РОЛАНД ФРОЙДЕНШТАЙН,

директор з політичних питань, Центр європейських студій імені Вілфреда Мартенса, Бельгія

«УКРАЇНА ЯК ВІЛЬНА КРАЇНА НЕ ПОВИННА ВАГАТИСЯ, НА ЯКІЙ СТОРОНІ ВОНА ЗНАХОДИТЬСЯ».

Поглиблення співпраці з Китаєм, насамперед для східноєвропейських країн, яким бракує фінансування, є вже ризиком самим по собі. Комуністична партія Китаю не є чимось другим чи справжнім партнером; вона хоче домінувати в світі й підірвати ліберальну демократію. Останніми роками, зокрема під час пандемії COVID-19 ми спостерігали, як партія спрямовує свої інвестиції в стратегічну інфраструктуру, корумпує еліти (через підтримку впливових лідерів), використовує політичний шантаж, кібератаки та дезінформацію. Китайська мрія перетворюється на китайський кошмар. Поглиблення відносин із Китаєм, якщо не здійснюється з позиції впевненої сили, неодмінно поставить під загрозу відносини зі США – країною, в якій опозиція проти нового імперіалізму Китаю - це остання велика тема, що об'єднує Республіканську й Демократичну партії. Але ЄС також дуже швидко починає усвідомлювати загрозу Китаю. Ми можемо не захотіти повністю дистанціюватись від КНР. Але минули часи, коли ми хотіли беззастережно поглибити відносини з цією країною. Зараз ми будемо дуже вибірковими і рішуче відкидатимемо китайські спроби послабити наші демократії. Це не просто геополітична боротьба між Заходом і Китаєм. Це боротьба свободи проти авторитаризму. Україна як вільна країна не повинна вагатися, на якій стороні вона знаходиться.

ДОКТОР ФЛОРАН ПАРМАНТЬЄ,

керівник Лабораторії політичних досліджень (CEVIPOF), Франція

«ВІДКЛАВШИ В БІК ПИТАННЯ КИТАЙСЬКИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ТЕХНОЛОГІЇ...».

Україні потрібно диверсифікувати своїх партнерів, поєднуючи доступ до ринків ЄС та європейську політичну підтримку, дипломатичну й військову підтримку США та відносини з іншими ключовими гравцями, щоб посилити свою переговорну позицію з Росією. Китай – країна з сильною здатністю інвестувати в українську економіку, як демонструють приклади інших країн Центральної та Східної Європи. Однак напруга, яка зростає між Вашингтоном і Пекіном, має два стратегічні наслідки: вона зменшує статус Росії як «улюбленого суперника» для США, а також ускладнює економічне зближення з Китаєм у той час, коли Україні надзвичайно потрібні інвестиції. Чи слід наслідувати приклад Польщі (узгодження з позицією США в технологічній галузі) або обирати власний шлях? В ЄС немає консенсусу з цього питання. Є країни на кшталт Італії, Греції, Угорщини тощо, яких називають «тими, хто цілують панду» (panda-kissers). Інші члени ЄС більш скептично налаштовані щодо Китаю. Відклавши в бік питання китайських інвестицій у технології, Україна могла б обговорити з усіма міжнародними гравцями можливість ведення бізнесу в галузях, які не загрожують її цифровому й технологічному суверенітету. Останнє зараз є пріоритетом порядку денного у ЄС, і ця сфера може стати спільною основою для обговорення та дій України з її партнерами з Євросоюзу.

РІЧАРД ВАЙЦ,

старший науковий співробітник і директор,
Центр військово-політичного аналізу в Інституті Хадсона, США

«ЯКБИ УКРАЇНА ПРИДБАЛА ОБЛАДНАННЯ 5G ВІД HUAWEI, ТО СПІВПРАЦЯ З РОЗВІДКАМИ КРАЇН НАТО ЗНИЗИЛАСЬ БИ».

Занепокоєння щодо амбіцій Китаю в Європі значно зросло в США, Канаді та багатьох інших членах НАТО. У Сполучених Штатах цю стурбованість поділяють обидві партії – як нинішня адміністрація Трампа, так і провідні демократи. Якби Байден став президентом, він міг би діяти м'якше й навіть відновити співпрацю в питаннях протидії кліматичним змінам, але структурні джерела напруги в КНР та США все одно зберігатимуться.

Водночас Китай входить у дедалі більшу конфронтацію з європейськими державами через свою агресивну антизахідну дипломатію, спрямовану проти Швеції та інших членів ЄС. У Стратегічному порядку денному щодо Китаю на 2019 рік ЄС визначив КНР як конкурента. Уряди ЄС приєдналися до США у висловлюванні занепокоєння щодо політики Пекіна у сфері прав людини й громадянських свобод, включно щодо Гонконгу та Сіньцзяну. COVID-19 лише посилив занепокоєння щодо Китаю, яке зростало на Заході впродовж останніх років. Зараз незграбна китайська «маскова дипломатія» спрацювала проти самого Китаю й спонукала ЄС розробити контрінформаційну стратегію протидії шкідливим наративам із боку КНР та Росії.

Китай сполучає економічні питання з питаннями безпеки. У цьому контексті Україні, як і іншим державам, складніше відокремити

свої економічні зв'язки з КНР від безпекової співпраці з ЄС та США. Україна може відчути на собі вплив потужних екстериторіальних заходів із боку США, які застосовують їх для обмеження технологічних потоків, що можуть посилити китайську стратегію поєднання військових і цивільних питань.

За попередніх урядів продаж зброї з України до Китаю допоміг Народно-визвольній армії Китаю посилити свої військово-морські й повітряні сили, які зараз загрожують американським і європейським силам в Азії, а також Індії, Японії та іншим азійським країнам. Якби Україна придбала 5G обладнання у китайських компаній, таких як Huawei, перспективи співпраці української розвідки з країнами НАТО суттєво знизились.

МАЙКЛ ЕМЕРСОН,

асоційований старший науковий дослідник,
Центр європейських політичних досліджень (CEPS), Бельгія

«КРАЩЕ БУЛО Б ЗАБЛОКУВАТИ УГОДУ ЩОДО «МОТОР СІЧІ».

Україна повинна бути відкритою для бізнесу з Китаєм, але з обережністю. Китай — це величезний ринок для експорту сільськогосподарської продукції з України. На тлі нещодавніх змін у земельній реформі, які уможливили створення ринку приватної власності, Україні варто суттєво розширити свій сільськогосподарський сектор. Ані ЄС, ані Росія, ані США не пропонують можливостей для збільшення експорту агропродовольчої продукції. Україні необхідно було б вжити запобіжних заходів, аби не допустити, щоб Китай скупував її сільськогосподарські землі.

Україна зацікавлена в транспортних коридорах до Азії, які обходять Росію, тому їй може бути корисною ініціатива Китаю «Один пояс, один шлях». Та варто остерігатися китайських позик на інфраструктурні проекти із сумнівним співвідношенням вартості й вигоди. Занадто багато прикладів країн Азії та навіть Балкан (Чорногорія), які мають велику заборгованість перед Китаєм.

Показова ситуація з підприємством, яке виробляє вертолітні двигуни «Мотор Січ». Більшість акцій у ньому раніше купили китайські компанії, але зараз цей продаж застряг на рівні Антимонопольного комітету України. Краще було б заблокувати цю угоду, позаяк в іншому випадку ці інвестиції коштуватимуть українській державі надто дорого і в сучасній ситуації

вона може втратити налаштованість з боку США. Ці запобіжні заходи також слід ретельно пояснювати тим партнерам в Євросоюзі, які мають стосунок до розробки політики ЄС щодо Китаю, щоб не втратити підтримку європейських країн. Уникайте китайської пропаганди у стилі сербського президента Вучича.

ДОКТОР СЬЮЗЕН СТЮАРТ,

голова відділу досліджень з питань Східної Європи та Євразії,
Німецький інститут міжнародних та безпекових питань,
Німеччина

**«ЯКЩО ІНВЕСТУВАТИ БІЛЬШЕ ЧАСУ, ЕНЕРГІЇ
Й ПЕРСОНАЛУ В СПІВПРАЦЮ З КИТАЄМ,
РЕСУРСИ ДЛЯ ЗАХІДНОГО НАПРЯМКУ БУДУТЬ
СКОРОЧЕНІ».**

Зрозуміло, чому Україна має намір приділяти більше уваги Азії, зокрема Китаю у своїй зовнішній політиці. Китай став надзвичайно впливовим актором на міжнародній арені, і важливо виробити цілісний підхід до співпраці з цією країною. Водночас в останні роки в Україні склалися міцні відносини як із Європейським Союзом, так і зі США. Ресурси, відведені для зовнішньої політики України, є дуже обмеженими. Тому існує серйозний ризик – якщо інвестувати більше часу, енергії й персоналу в співпрацю з Китаєм, ресурси для західного напрямку будуть скорочені, внаслідок чого постраждають чинні відносини. Це може надіслати сигнал ЄС і США про те, що Україна менш зацікавлена в них як партнерах, що може призвести до того, що вони надаватимуть менше підтримки Україні. Наскільки мені відомо, Україна ще не має сильної бази, на якій будуватиме свої відносини з Китаєм. Відтак, послабивши співпрацю із Заходом й не заручившись підтримкою на Сході, українська держава може стати надзвичайно вразливою. Отже, здається, що реалізація «Азійського розвороту» спричиняє великі ризики, якщо тільки Україна не бажає інвестувати в свою зовнішню політику набагато більше ресурсів, ніж робила це досі.

ІВАНА КАРАСКОВА,

доктор філософії, засновниця та проєктна лідерка
MapInfluenCE та China Observers in Central and Eastern Europe
(CHOICE), Чехія

**«ПОСИЛЕНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
З КИТАЄМ МОЖНА ТРАКТУВАТИ
ЯК ВИБІР
«НЕПРАВИЛЬНОЇ» СТОРОНИ».**

Підхід Китаю до Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) був цілеспрямованою стратегією батога і пряника, зі стимулами, що передували примусу. Досвід інших країн Центральної та Східної Європи свідчить, що, хоча Китай приходить з економічними обіцянками (іноді з багатьма), вони рідко матеріалізуються в формі, вигідній для країн-одержувачів, такої, як інвестиції в наявні або нові підприємства, що забезпечують зайнятість місцевого населення або створюють якісну інфраструктуру. У політичній сфері Китай зосередився на тому, щоб комунікувати свої потреби безпосередньо з місцевими можновладцям. Водночас сфера питань, які Китай зазвичай позначає як свої «основні інтереси», розширюється – від занепокоєнь щодо територіальної цілісності (Тайвань, Тибет) до Південно-Китайського моря і нещодавньої оборони технологічних компаній (участь Huawei у створенні мереж 5G). Під час коронавірусної епідемії Пекін також почав вивчати й використовувати регіональні мережі впливу (наприклад, альтернативні медіа), створені раніше Росією. У нинішніх умовах зростання напруженості між Китаєм і США (а також Китаєм й ЄС) та очевидного роздвоєння міжнародної системи Україна повинна враховувати, що посилене співробітництво з Китаєм можна трактувати як вибір «неправильної» сторони.

ГУСТАВ ГРЕССЕЛЬ,

старший аналітик, програма «Розширена Європа»,
European Council on Foreign Relations (ECFR), Німеччина

«СПІВРОБІТНИЦТВО З КНР МАЄ СЕРЙОЗНІ ПОБІЧНІ ЕФЕКТИ ТА ВИКЛИКАЄ ЗАЛЕЖНІСТЬ».

Економічне співробітництво з Китаєм може здаватися вигідним: дешеві позики в рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» для інфраструктурних проєктів, інвестиції в промисловість, включно з ураженими кризою оборонним та космічним секторами, швидко та дешево розширення цифрової інфраструктури, зокрема мобільного зв'язку 5G. Але, як і кожні ліки, таке співробітництво має серйозні побічні ефекти та викликає залежність. Ці ефекти викликають стурбованість і в самій Україні: китайські позики, хоча вони пропонуються без прив'язки до виконання певних умов та є привабливими для політичних лідерів, – вже виявились фінансовою пасткою у багатьох країнах. Інфраструктура, яку побудували на китайські кредити, не отримує достатнього доходу, щоб погасити позику, і майно зрештою опиняється в руках Китаю. При цьому місцеві органи влади не можуть впливати на те, як та для чого це майно буде використовуватись (і чи буде взагалі). Часто виявлялось, що китайські інвестиції були необхідні для того, аби купити технологію й передати її до Китаю. Стабільної вигоди місцевій промисловості, зрештою, це не приносило.

Понад те, є геополітичний вимір. Адміністрація Трампа часто потрапляла в заголовки, коли вимагала від європейських союзників утримуватися від використання китайських компонентів 5G. Але насправді підхід адміністрації Трампа до технологічної холодної війни з Китаєм все ще є заплутаним

й хаотичним. Будь-яка адміністрація після Трампа проводитиме більш структуровану, скоординовану та узгоджену політику, а двопартійний консенсус щодо перебування США у стані системної конкуренції з Китаєм зберігатиметься лише, якщо країна зможе залишитись технологічним та промисловим лідером. Нова адміністрація США уважно вивчить кожну країну, орган влади (розвідувальну службу, збройні сили тощо) та підприємства з огляду на те, як вони працюють з даними, наскільки можуть бути вразливими до китайського шпигунства, та які контакти з Китаєм могли б представляти ризик для американських технологій. Враховуватиметься й те, чи створені запобіжники тому, щоб товари, послуги та інформація не опинилися у руках Китаю. Все це визначить, якою інформацією американська розвідка ділитиметься з українськими колегами, які системи озброєння готова надавати чи продавати, які маневри зможе проводити в Україні, чи інвестуватиме вона в оборонно-промисловий сектор України та чи буде дозволено ІТ-підприємствам США передавати на аутсорс ІТ-послуги та програмування в ІТ-сектор України, який переживає бум розвитку. Усі ці питання мають бути важливими для Києва.

В Європі агресивна пропаганда Китаю під час Covid-19 та нещодавні китайські заходи проти Гонконгу призвели до переоцінки Китаю та його ролі.

Позаяк частішають випадки, коли [європейські країни] отримують поганий досвід через китайські торговельні практики, інвестиційні умови, крадіжку технологій та втручання у внутрішні справи, попередня відкритість до китайських підприємств переглядається на користь ведення більш жорсткої лінії відносин із КНР. При цьому реакція ЄС є набагато більш приглушеною та неоднозначною, ніж американська, а з огляду на характер європейської політики (яка формується на базі консенсусу) та відсутність стратегічного бачення, все так і залишиться. Крім того, європейці дуже вагаються вголос заявити про загрози. Відтак європейські дії щодо Китаю будуть менш помітними та публічними, та не можна сказати, що вони не матимуть впливу на Україну. ЄС змінить та ухвалить певні регуляторні рамки у відповідь на недобросовісну практику Китаю та обмежить доступ китайців до європейських передових технологій. Проведення інвестиційного скринінгу є лише початком. Зрозуміло, що завдяки впровадженню DCFTA ці регуляторні зміни рано чи пізно торкнуться й України й змусять Київ або схвалити рішення про їхню імплементацію (що сприятиме інвестиціям в Україну з ЄС, але викликає гнів Китаю), або відкинути цю ідею (що влаштує Китаю, але створить перешкоди для європейських інвестицій).

Китай стає єдиним найважливішим торговим партнером України, і тому перераховане навряд є позитивною новиною. Але знову ж

таки, Україні не потрібно розривати відносини з Пекіном, вона просто має бути дуже обережною. Варто уважно обирати лексику, яким вона послуговується у відносинах з Китаєм, і бути обережною в контексті інвестицій, критичної інфраструктури, безпеки, прозорості даних та збереження принципів доброчесності у регуляторних питаннях. Я би рекомендував попередньо обговорювати з Вашингтоном та Брюсселем можливі рішення та їх наслідки, оскільки це врятує Київ від стрибків у епіцентр дедалі жорсткішої технологічної війни.